

OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI ČLANOVA UPRAVA, NADZORNIH ODBORA I PROKURISTA TRGOVAČKIH DRUŠTAVA

*Hrvoje Vojković, dipl. iur. **

UDK 368.86

347.72.036:368.86

Stručni rad

Primljeno: studeni 2007.

Osiguranja od profesionalnih odgovornosti smatraju se najmlađom vrstom osiguranja. Njihova široka paleta raste takoreći iz dana u dan jer sve veći dio profesionalaca želi formirati osigurateljnu zaštitu za svoje poslovno djelovanje. Neke od profesionalnih odgovornosti proglašene su intencijom zakonodavca obveznima da ih se osigura od odgovornosti, već kao preduvjet za obavljanje određene profesije (arhitekti, odvjetnici, revizori, javni bilježnici...) Međutim, postoji još povećani popis profesija za koje zakonodavac nije do sada prepoznao potrebu da i za njih osiguranje od odgovornosti bude obvezno. Među takva dobrovoljna osiguranja od odgovornosti spada i najnovije - osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora te prokurista d.d. i d.o.o. Tom vrstom osiguranja pruža se osigurateljna zaštita za propuste ili pogreške koje se mogu dogoditi za vrijeme vođenja i upravljanja društvom čak i unatoč dužnoj pažnji u postupanju. Polazeći od toga da ako nemaju osigurateljnu zaštitu, članovi uprava za takve propuste odgovaraju vlastitom imovinom, u ovom radu raspravljamo o osnovama odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora te prokurista i o modalitetima njihovog osigurateljnog pokrivanja.

Ključne riječi: osiguranje od odgovornosti, odgovornost članova uprave, odgovornost nadzornog odbora, odgovornost prokurista, unutarnja odgovornost, vanjska odgovornost

* Hrvoje Vojković, dipl. iur., Predsjednik Uprave, Croatia osiguranje d.d., Miramarska 22, Zagreb

1. UVOD

U radu obrađujemo materiju dragovoljnog osiguranja od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora te prokurista trgovačkih društava. Riječ je o relativno novoj pojavi u pravnom životu uvjetovanoj činjenicom zakonski propisanog režima odgovornosti za članove tijela upravljanja trgovačkim društvom te sve većom potrebom da se, u okviru šire preobrazbe ukupnog gospodarskog okruženja, približimo pravnim standardima u razvijenim zapadnim zemljama.

Iako smo u proteklom razdoblju nerijetko bili svjedoci propadanja nemalog broja poduzeća uslijed nestručnog, neodgovornog upravljanja i štetnih odluka, praksa tek iznimno bilježi slučajeve u kojima bi se utvrđivala građansko-pravna odgovornost pojedinih članova uprava, nadzornih odbora ili pak prokurista trgovačkih društava. Ipak, s postupnom promjenom gospodarskog sustava, svijest o potrebi osiguranja od ove vrste profesionalne odgovornosti sve je jača. Još donedavno od te vrste odgovornosti osiguravali su se gotovo isključivo članovi uprava i nadzornih odbora koji su došli iz ekonomski razvijenijih zemalja, no u posljednje vrijeme zamjetan je povećan interes za tu vrstu osigurateljnog proizvoda i od domaćih rukovoditelja u tvrtkama. Zanimljivo je da je bitan doprinos stvaranju svijesti o potrebi za tom specifičnom vrstom osigurateljnog proizvoda na svoj način dala i znanost promovirajući programe unapređenja kvalitete korporativnog upravljanja.¹ Osnovni razlog interesa svakako je činjenica da se za tako počinjenu štetu odgovara osobnom imovinom, odakle je proizašla potreba da se odgovornost odnosno financijski rizik gubitka osobne imovine osigura. U svakom slučaju ovo osiguranje stvara pozitivnu klimu za poslovne aktivnosti, stvara pretpostavke za poboljšanje operacijske učinkovitosti te *in ultima linea* povratno utječe na samu odgovornost čineći je jačom.

Predmet ovoga rada jest izložiti neka pravna pitanja koja proistječu iz ugovora o osiguranju od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora te prokurista trgovačkih društava, sukladno Posebnim uvjetima² utvrđenim od osiguratelja Croatia osiguranje d.d. U nastavku ćemo iznijeti sumarni povijesni pregled ove vrste osiguranja od profesionalne odgovornosti, osvrnuti se na pravna vrela za tu vrstu osiguranja, analizirati bitne elemente ugovora o osiguranju, pretpostavke ostvarenja odštetnog zahtjeva te postupak naknade štete.

¹ Ekonomski fakultet u Zagrebu u suradnji s Ekonomskim fakultetom u Splitu pokrenuo je program edukacije *Korporativno upravljanje za članove nadzornog odbora*.

² Posebni uvjeti za osiguranje od odgovornosti članova uprave ili nadzornog odbora te prokurista d.d. i d.o.o., Croatia osiguranje d.d., 27. lipnja 2007.

2. POVIJESNI RAZVITAK

Nastanak raznih vrsta osiguranja od profesionalne odgovornost članova tijela upravljanja u poduzećima relativno je nova pravna tekovina koja se počela snažnije razvijati tridesetih godina prošlog stoljeća, u funkciji zaštite potencijalnih žrtava prometa ili djelatnosti koje predstavljaju povećanu opasnost. Kroz institut osiguranja od profesionalne odgovornosti očituje se u velikoj mjeri javni interes, koji se sastoji u osiguranju od rizika koje nose sa sobom određene djelatnosti i koje po svojoj prirodi predstavljaju opasnost većih razmjera. Pored toga, javni interes očituje se i u nastojanju da se prevenira nastup štetnih događaja, prvenstveno kroz povećanu profesionalizaciju kao logičnu posljedicu širenja objektivne odgovornosti za naknadu štete.

S druge strane, za stvaranje još učinkovitijeg sustava popravljanja štete, što je isto tako u javnom interesu, bilo je potrebno stvoriti institut osiguranja od odgovornost iz profesionalne djelatnosti, koji jamči jednostavnu i brzu naplatu štete te na taj način zaštićuje moguće oštećenike. Istodobno, taj institut djelotvorno zaštićuje i ekonomsku sferu štetnika koji je u položaju osiguranika budući da štetu ne naknađuje štetnik osobno, već to za njega, u okvirima osigurateljnog pokrića, čini osiguravajuće društvo.

Osiguranja od odgovornosti koja bi proizašla iz obavljanja profesionalne djelatnosti članova rukovodnih tijela, menadžera, u trgovačkim društvima, započinje svoje postojanje u 19. stoljeću u okviru američkog prava, odakle ga preuzima prvenstveno Njemačka, sa svojih nekoliko trgovačkih zakonika, te je prvi takav osigurateljni posao sklopljen još 1895. g. Tada je to izazvalo val negodovanja, jer se smatralo da je "nemoralan" i da predstavlja vrstu "osigurateljne utopije" za nedopušteno ponašanje. Takve kritike društva u kojem je nastao dovele su do posustajanja u daljnjem plasmanu tog specifičnog osigurateljnog proizvoda.

Po okončanju američke ekonomske krize tridesetih godina prošlog stoljeća, kad se kao posljedica prevladane ekonomske krize odgovornost rukovodioca bitno pooštrila, Lloyd's Underwriters iz Londona uvodi pokriće osiguranja od odgovornosti članova uprave te proizvod plasira na američko tržište. Naziv je porijeklom iz anglo-američkog prava, kao skraćeniica od Directors and Officers Liability Insurance (D&O Liability Insurance). Tridesetak godina tu su vrstu osiguranja nudili samo strani osiguratelji na američkom tržištu sve dok američka osiguravajuća tvrtka St. Paul's Insurance Company nije 1964. ponudila svoje uvjete D&O osiguranja. U Njemačkoj osiguratelji započinju

ovom vrstom osiguranja tek 1995., dok su prvo takvo osiguranje na njemačko tržište plasirali američki osiguratelji 1986.godine. Do danas njemačko tržište ima godišnju premiju od oko 300 milijuna eura, i drugo je u Europi po veličini. U sljedećim godinama očekuje povećanje dodatnih 60% premije. Rast tržišta uzrokovan je porastom broja tužbenih zahtjeva prema menadžerima i sve većom insolventnošću društava. Međutim, zbog porasta frekvencija šteta (u 2005. štete su iznosile preko dvije milijarde eura) i loših tehničkih rezultata u toj vrsti osiguranja očekivanja su da će se u narednom razdoblju znatno povećati iznosi pojedinačnih premija te da će se u budućnosti tim poslom baviti samo pet najvećih osiguratelja na tržištu.

U prosincu 2006. nova zakonodavna vlast u Rumunjskoj uvrstila je osiguranje od odgovornosti članova uprave i nadzornih odbora u grupu obveznih osiguranja. Rumunjska je time postala prva zemlja članica Europske unije s obveznim osiguranjem od odgovornosti članova uprave i nadzornih odbora.

3. PRAVNI IZVORI

Pravni izvori su pored Ustava, koji je temeljni pravni izvor, Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05) koji utvrđuje opća pravila odgovornosti za štetu, zatim Zakon o trgovačkim društvima (NN 111/93, 34/99, 118/03) koji normira prava, obveze i odgovornosti članova uprave i nadzornog odbora te Zakon o osiguranju (NN 151/05).

Ugovor o osiguranju glavni je izvor prava za osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora te prokurista d.d. i d.o.o. Taj ugovor nije u Zakonu o obveznim odnosima uređen kao tipski ugovor, već se na njega primjenjuju opće odredbe istog zakona koje se odnose na osiguranje od odgovornosti. Osnovno pravno vrelo tako postaju interne norme u vidu posebnih uvjeta koje utvrđuje osiguratelj sukladno pozitivnim propisima, a sve ostalo pušteno je dispoziciji ugovornih stranaka.

4. OPĆENITO O ODGOVORNOSTI ČLANOVA UPRAVA, NADZORNIH ODBORA I PROKURISTA TRGOVAČKIH DRUŠTAVA

Upavu³ trgovačkog društva čine jedna ili više fizičkih osoba. Njihov broj te ovlasti i obveze određeni su statutom društva i Zakonom o trgovačkim društvima. S druge strane, nadzorni odbor trgovačkog društva čine tri ili više fizičkih osoba - i njihov broj, ovlasti i obveze određeni su statutom društva i Zakonom o trgovačkim društvima. Član uprave je fizička osoba koja je imenovana za člana uprave društva, u skladu s člankom 239. Zakona. Član nadzornog odbora je fizička osoba koja je izabrana ili imenovana za člana nadzornog odbora društva, u skladu s čl. 255. Zakona.

Članovi uprave moraju voditi poslove društva pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika i čuvati poslovnu tajnu društva. Nadalje, članovi uprave koji povrijede svoje obveze odgovaraju za štetu društvu kao solidarni dužnici. U slučaju spora članovi uprave moraju dokazati da su primijenili pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika.

Zakonom o trgovačkim društvima egzemplifikativno su navedeni posebno važni slučajevi odgovornosti.⁴

³ 10. listopada 2007. proglašen je i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (NN 107/07) koji, uz postojeći sustav, dopušta i mogućnost jednorazinskog ili monističkog modela korporativnog upravljanja. To je model u kojem se ukidaju uprava i nadzorni odbor društva kao zasebna tijela, a njihove uloge preuzima jedinstveni upravni odbor. Sastav upravnog odbora normiran je čl. 272.b, a izvršni direktori koji vode poslovanje društva čl. 272. 1. Taj je model preuzet iz anglo-američkog pravnog sustava te je namijenjen jačanju utjecaja vlasnika, tj. dioničara, na upravljanje i nadzor nad poslovanjem društva. Ostaje nam još vidjeti odaziv trgovačkih društava pri prilagodbi tog novini u hrvatskom sustavu. Osiguranje od odgovornosti promptno će se prilagoditi tom novom modelu čim se pojedina trgovačka društva odluče na takav način upravljanja.

⁴ ZTD, čl. 252. st. 3: Članovi uprave naročito su odgovorni za štetu ako suprotno zakonu: 1. vrate dioničarima ono što su uložili u društvo, 2. isplate dioničarima kamate ili dividendu, 3. upišu, steknu, uzmu u zalog ili povuku vlastite dionice društva ili nekoga drugoga društva, 4. izdaju dionice prije nego što se za njih u cjelini uplati iznos za koji su izdane, 5. razdijele imovinu društva, 6. obave plaćanja nakon što nastupi nesposobnost društva za plaćanje, odnosno nakon što dođe do prezaduženosti društva, 7. dadu naknadu članovima nadzornog odbora, 8. dadu kredit, 9. kod uvjetnog povećanja kapitala izdaju dionice suprotno svrsi ili prije nego što se one u cjelini uplate.

Budući da članovi uprave vode poslove na vlastitu odgovornost te za takvu štetu odgovaraju osobnom imovinom, pojavila se potreba da se taj financijski rizik gubitka njihove osobne imovine osigura. Uz odgovornost članova uprave ostaje i odgovornost nadzornog odbora. Naime, ako je nadzorni odbor dao odobrenje za sporne radnje, postoji zajednička odgovornost uprave i nadzornog odbora te u slučaju povrede svojih dužnosti odgovaraju kao solidarni dužnici. Dakle, odobrenje radnje od nadzornog odbora ne isključuje odgovornost uprave društva.

U slučaju spora članovi uprave moraju dokazati da su u obavljanju svojih dužnosti postupali uredno i savjesno te nema obveze na naknadu štete društvu ako su djelovali u skladu sa zakonitom odlukom glavne skupštine. Bitno je samo da je odluka glavne skupštine postojala prije negoli se sporna radnja poduzela. Nije moguća eskulpacija od odgovornosti člana uprave na temelju naknadno donesene odluke glavne skupštine društva. Ako bi više članova uprave povrijedilo svoje obveze, njihova odgovornost je solidarna. Pitanje omjera u krivnji može biti relevantno jedino za eventualni regres među njima, koji se rješava po pravilima Zakona o obveznim odnosima.

Članovi uprave odgovaraju za svoje propuste vlastitom imovinom te se ugovorom o osiguranju njihove odgovornosti pruža osigurateljna zaštita osobnih financija osiguranika u slučaju odgovornosti za čisto imovinsku štetu. Pod čisto imovinskom štetom razumije se šteta nastala kao posljedica djelovanja osiguranih osoba u obavljanju njihove funkcije, a koja nije posljedica oštećenja ili uništenja stvari odnosno smrti ili ozljeda osoba, odnosno oštećenja fizičkog i psihičkog zdravlja, niti povreda bilo kojeg prava osobnosti.⁵

Sve navedeno za odgovornost članova uprave i čuvanje poslovne tajne na odgovarajući se način primjenjuje i na odgovornost članova nadzornog odbora, s malom razlikom u propisanom stupnju pažnje. Za članove nadzornog odbora zakonodavac zahtijeva manji stupanj pažnje nego za članove uprave. Dužna pozornost članova nadzornog odbora ne tipizira se kao pažnja urednog i savjesnog gospodarstvenika, već kao dužna pažnja urednog i savjesnog člana nadzornog odbora.

Prokurist je fizička punoljetna i potpuno poslovno sposobna osoba kojoj je prokura⁶ dana sukladno izjavi o osnivanju društva ili društvenim ugovorom

⁵ Doc. dr. sc. Marijan Ćurković, Zbornik 2006, Hrvatski savez pravnika u gospodarstvu, Sveučilišna tiskara d.o.o. (dalje u tekstu: M. Ćurković, op. cit.), str. 272.

⁶ Prokura je pisana trgovačka punomoć koja je upisana u sudski registar, a čiji su sadržaj i opseg ovlasti određeni Zakonom o trgovačkim društvima

odnosno statutom trgovačkog društva. Odgovornost prokurista ovisi o širini njegova ugovora s društvom te se tumači po općim pravilima odgovornosti za štetu, normiranim Zakonom o obveznim odnosima.

4.1. Neke pravnoteorijske dvojbe u pogledu osnove odgovornosti iz obavljanja profesionalne djelatnosti

U teoriji se često postavlja pitanje je li u slučaju odgovornosti profesionalaca, pa tako i članova tijela upravljanja trgovačkim društvom, riječ o deliktnoj ili pak ugovornoj odgovornosti, odnosno je li riječ o konkurenciji osnova odgovornosti.⁷ Iako u hrvatskom obveznom pravu vrijedi pravilo prema kojem se pravne norme koje se odnose na izvanugovornu odgovornost primjenjuju i na ugovornu ako što drugo nije posebno propisano, prihvaćeno je stajalište o kumulaciji osnova odgovornosti ponajprije radi zaštite interesa onih koji se koriste profesionalnim uslugama.⁸

5. OPĆENITO O UGOVORU O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI ČLANOVA UPRAVA, NADZORNIH ODBORA I PROKURISTA TRGOVAČKIH DRUŠTAVA

Ugovor o osiguranju od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava je konsenzualan, recipročan, dvostranoobvezan, naplatan i kauzalan pravni posao. Što se tiče forme ugovora o osiguranju, može se reći da je Zakon o obveznim odnosima iz 1978., tj. iz 1991. polazio od jakog načela formalnosti s nekim odstupanjima, a da ZOO iz 2005. polazi od načela neformalnosti s recidivima formalnosti. Polica osiguranja postaje tek dokaz o sklopljenom osiguranju, ali može imati i neke funkcije konstitutivnog dokumenta.⁹

⁷ Vidjeti: Prof. dr. sc. Petar Klarić, *Odštetno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1996.

⁸ Prof. dr. sc. Hrvoje Kačer, *Obvezna osiguranja od profesionalne odgovornosti u hrvatskom pravu*, Ugovor o osiguranju prema novom ZOO, Inženjerski biro d.d., Zagreb, listopad 2005., str.110.

⁹ Prof. dr. sc. Aldo Radolović, *Ugovor o osiguranju u svjetlu općeg dijela građanskog prava*, Zbornik 2006., Ing. biro, str. 10.

Ugovorom o osiguranju od profesionalne odgovornosti članova tijela upravljanja trgovačkim društvom moguće je ugovorno suziti odnosno proširiti mogući opseg odgovornosti za štetne radnje navedenih osoba. Tako razlikujemo unutarnju od vanjske odgovornosti.

Pod pojmom unutarnje odgovornosti razumije se odgovornost štetnika, tj. članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava, isključivo prema društvu. Dakle, odgovornost ne postoji prema dioničarima/udjeličarima, vjerovnicima ili bilo kojoj drugoj kategoriji trećih osoba izvan trgovačkog društva. U slučaju unutarnje odgovornosti ostvaruje se trostruki odnos između subjekata u procesu naknade štete: osiguratelj - osiguranik - osigurana osoba.¹⁰

Odgovornost članova uprave, nadzornog odbora i prokurista društva može se ustanoviti i u odnosu prema nekim drugim mogućim oštećenima kao što su dioničari, udjeličari i vjerovnici društva ili treće osobe. U tom slučaju govorimo o vanjskoj odgovornosti kod koje odgovornost postoji i prema trećim osobama izvan društva od kojih su neke, kao dioničari/udjeličari, kapitalno ili pak, kao vjerovnici, poslovno-financijski povezane s društvom. Kod vanjske odgovornosti uočavamo postojanje četverostranog odnosa u procesu naknade štete: osiguratelj - osiguranik - osigurana osoba - treće osobe.¹¹ Odgovarajući zahtjevima tržišta, osiguratelj Croatia osiguranje d.d. utvrdio je nove posebne uvjete za navedenu vrstu osiguranja od profesionalne odgovornosti. Tako, sukladno novim Posebnim uvjetima za osiguranje od odgovornosti za članove uprave ili nadzornog odbora i prokurista d.d. i d.o.o. od 27. lipnja 2007., pored unutarnje odgovornosti, ugovorom o osiguranju predviđa se i mogućnost osiguranja od vanjske odgovornosti. Kao mogući oštećenici *explicite* se navode društvo (unutarnja odgovornost), dioničari ili udjeličari u društvu i vjerovnici društva (vanjska odgovornost). Nije predviđena mogućnost osiguranja od odgovornosti i u odnosu prema ostalim kategorijama trećih osoba izvan društva osim imatelja dionica ili poslovnih udjela i vjerovnika.

Dakle, kao mogući štetnici na temelju ugovora o osiguranju sukladno citiranim posebnim uvjetima pojavljuju se članovi uprava ili nadzornih odbora i prokuristi d.d. ili d.o.o., dok se kao potencijalni oštećenici s ovlaštenjem da zahtijevaju naknadu štete pojavljuju društvo, dioničari ili imatelji poslovnog udjela u društvu i vjerovnici društva, ovisno o tome je li u konkretnom slučaju ugovorena samo tzv. unutarnja odgovornost ili je odgovornost ugovorno proširena i na tzv. vanjsku odgovornost.

¹⁰ M. Ćurković, op. cit., str. 273.

¹¹ M. Ćurković, op. cit.

Kao ugovaratelja osiguranja praksa najčešće poznaje trgovačko društvo koje je u poziciji da kao oštećenik bude korisnik osiguranja, iako to mogu biti i drugi subjekti, pa i sami osiguranici, članovi uprava ili nadzornih odbora i prokurist društva.

5.1. Neka pravnoteorijska razmatranja koja se tiču predmeta ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti

U teoriji je prisutna dvojba što je, *in esse*, predmet ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti članova tijela upravljanja trgovačkim društvom: osigurava li se odgovornost osigurane osobe, štetnika, ili se primarno osigurava naknade štete oštećeniku?¹² Zagovornici stajališta prema kojem je riječ o ugovoru u korist trećeg (*pactum in favorem tertii*) to svoje stajalište temelje na činjenici da oštećenik na osnovi ugovora o osiguranju od odgovornosti stječe samostalno pravo zahtijevati ispunjenje činidbe neposredno od dužnika, osiguratelja.¹³ S druge strane, pristalice stajališta prema kojem se ugovorom o osiguranju od odgovornosti osigurava upravo konkretna odgovornost osiguranika iznose da taj ugovor u prvom redu ima zadaću pravne zaštite u vidu obrane od neutemeljenih ili pretjeranih odštetnih zahtjeva trećih osoba.¹⁴

6. BITNI ELEMENTI UGOVORA O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI ČLANOVA UPRAVA, NADZORNIH ODBORA I PROKURISTA TRGOVAČKIH DRUŠTAVA

6.1. Općenito o šteti i pretpostavkama odgovornosti za štetu

Prije razmatranja predmeta osiguranja od profesionalne odgovornosti članova nadzornih ili upravnih odbora i prokurista d.d. i d.o.o. te utvrđivanja što *in concreto* predstavlja štetu odnosno koji se rizici osiguravaju, valja se prethodno osvrnuti na definiciju štete, kao i na opće pretpostavke odgovornosti za štetu, sukladno Zakonu o obveznim odnosima. Prema navedenom propisu, šteta

¹² M. Ćurković, op.cit., str. 269.

¹³ Nikolić, Nikola, Ugovor o osiguranju, Beograd, 1957., str. 176.

¹⁴ Šulejić, Predrag, Pravo osiguranja, 5. izdanje, Beograd, 2005.

se definira kao umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (nematerijalna šteta). No da bi nastao obveznopравни odnos odgovornosti za štetu unutar kojeg je jedna strana dužna drugoj strani popraviti štetu, a druga je od prve ovlaštena zahtijevati popravlanje štete, potrebno je da se kumulativno ispune sljedeće pretpostavke odgovornosti za štetu: (a) subjekti odgovornosti za štetu, (b) štetna radnja štetnika, (c) šteta, (d) uzročna veza između štetne radnje i štete, (e) protupravnost.

(a) **Subjekti** odgovornosti za štetu mogu biti fizičke ili pravne osobe. Ako je štetnik fizička osoba, za nastanak obveze naknade štete potrebno je da bude deliktно sposoban (ubrojiv) te da ima poslovnu sposobnost. Ako je štetnik pravna osoba, za nastanak odnosa odgovornosti za štetu dovoljna je poslovna sposobnost jer je ubrojivost isključivo svojstvo fizičkih osoba.

(b) **Štetna radnja** štetnika jest svaka činidba (*commisum*) ili propust (*omissio*) štetnika koji uzrokuje štetu na strani oštećenika. Štetna radnja se pojavljuje u dva oblika, kao građanski delikt u povodu kojeg nastaje deliktна odgovornost za štetu i kao povreda obveznog odnosa u povodu kojeg nastaje ugovorna odgovornost za štetu.

(c) **Šteta** se u teoriji definira kao povreda nečijeg subjektivnog prava ili interesa prouzročena štetnom radnjom.¹⁵ Razlikujemo materijalne ili imovinske štete, koje su nastale kao posljedica štetne radnje poduzete izravno na imovinskoj masi oštećenika odnosno koje predstavljaju povredu njegovih subjektivnih imovinskih prava, od nematerijalnih ili neimovinskih šteta, koje se sastoje u povredi subjektivnih neimovinskih prava i interesa oštećenika, odnosno povredi prava i interesa koji konstituiraju kompleks prava osobnosti. Nadalje, ako se vratimo na zakonsku definiciju štete, uočiti ćemo da se ona sastoji od pozitivne ili obične (stvarne) štete (*damnum emergens*), koja se sastoji u umanjenju postojeće imovine oštećenika, kao i negativne štete ili izmakle koristi (*lucrum cessans*), koja se očituje u sprječavanju povećanja postojeće imovine oštećenika, tj. u dobitku kojem se netko nada po redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima i bio bi ga ostvario da nije bilo štetne radnje.¹⁶

¹⁵ Vedriš-Klarić, Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 1998. (dalje u tekstu: Vedriš-Klarić, op. cit.), str. 552.

¹⁶ Vedriš-Klarić, op. cit., str. 555.

(d) **Uzročna veza** ili kauzalni neksus jest ona pretpostavka nastanka obvez-nopravnog odnosa odgovornosti za štetu koja zahtijeva da izvršena štetna radnja ima kao posljedicu određenu štetu. Ako šteta nastupa kao posljedica više uzroka, treba procijeniti koji je uzrok pravno relevantan, a to će biti onaj koji je tipičan u pogledu nastanka neke štete.

(e) **Protupravnost** štetne radnje javlja se kao protupravnost u objektivnom smislu kad je štetna radnja protivna nekoj pravnoj normi, a u subjektivnom smislu kad je štetna radnja počinjena krivnjom štetnika. Je li u konkretnom slučaju ostvarena pretpostavka protupravnosti prosuđuje se po tome traže li se za protupravnost u pojedinom slučaju samo objektivni ili i subjektivni elementi.

6.2. Posebne pretpostavke odgovornosti članova uprave i nadzornog odbora

Odgovornost člana uprave za štetu koju nanese društvu traje od njegova imenovanja do prestanka mandata. Odgovarati mogu i *faktični* članovi uprave, osobe koje obavljaju taj posao za društvo iako nisu bile imenovane ili nisu imale ugovor s društvom.¹⁷

Član uprave treba voditi poslove društva s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika te odgovara po načelu presumirane krivnje. Dakle, krivnja se presumira, pa je na članu uprave teret dokaza da nije kriv. On treba dokazati da njegove radnje odnosno propuštanja nisu značili povredu dužne obveze, da nisu bili skrivljeni ili da ih nije počinio on, nego netko treći.

U postupku ostvarenja odštetnog zahtjeva društvo mora samo dokazati da je za nj nastala šteta i kolika je, radnju ili propust člana uprave kojima je šteta prouzročena i odgovarajuću uzročnost između radnje odnosno propuštanja i štete. Za štetu nije nužno da je nastalo smanjenje imovine društva, nego da je radnja člana uprave utjecala na tu imovinu, što može značiti i da imovina nije očekivano povećana.

Do ekskulpacije može dovesti dokazivanje da ne postoji uzročna veza, tj. da bi šteta nastala i da nije počinjena sporna radnja, kao i kad se štetna radnja članova uprave temelji na prethodnoj zakonitoj odluci glavne skupštine. Ne

¹⁷ Prof. dr. sc. Jakša Barbić, zbornik *Odgovornost za štetu*, Ing. biro, Zagreb, ožujak 2006. (dalje u tekstu: J. Barbić, op. cit.).

može doći do ekskulpacije ako je sporna radnja suprotna zakonu ili unutarnjem pravilu. Ako je po statutu društva potrebno da uprava za neke odluke dobije suglasnost nadzornog odbora, a nije je dobila, ekskulpacija je moguća jedino u slučaju da je takva odluka bila hitno potrebna za dobrobit društva.

Od članova uprave može se tražiti samo naknada materijalne štete, a ne dolaze u obzir drugi oblici popravljavanja štete.¹⁸

Navedeno se primjenjuje *mutatis mutandis* i na odgovornost članova nadzornog odbora.

6.3. Pravna osnova i predmet osiguranja (opseg pokrića)

Predmet osiguranja je odgovornost članova uprave ili nadzornog odbora za štetu počinjenu društvu koja bi proizašla iz povrede obveze vođenja poslova društva s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika u skladu s odredbama čl. 252. i čl. 272. Zakona o trgovačkim društvima (NN 118/03). Dakle, širina pokrića osiguranja od odgovornosti usklađena je sa zakonski utvrđenim slučajevima odgovornosti članova uprave i nadzornih odbora.

Predmetom osiguranja može biti i ugovorna odgovornost prokurista za štetu počinjenu društvu koja bi proizašla iz povrede njegove ugovorne obveze poduzimanja svih radnji na koje je ovlašten, s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika. Osiguranjem je pokrivena samo pojedinačna odgovornost prokurista. U slučaju skupne prokure, osiguranje se mora ugovoriti posebno za svakog od skupnih prokurista.

Osiguranjem je obuhvaćena odgovornost za štetu čiji je uzrok (radnja ili propust) pokriven osiguranjem nastao za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju i ako je šteta nastala najkasnije po isteku tri godine od dana kad se osigurani slučaj dogodio. Dakle, nije bitno kada je šteta nastala (zastara osigurateljne obveze je tri godine nakon nastanka osiguranog slučaja), već je bitno da je uzrok koji je poslije doveo do štete nastao u razdoblju trajanja police osiguranja. Primjenjuje se, dakle, načelo *losses occurring* koje se zasniva na tome da su u pokriću štete koje su nastale ili započele za vrijeme trajanja police osiguranja. Suprotno opisanom je načelo *claims made*, po kojem se ravna međunarodna praksa, te se u takvom slučaju osigurateljno pokrivaju štete za koje je podnesen odštetni zahtjev za vrijeme trajanja police osiguranja.

¹⁸ J. Barbić, op. cit.

U slučaju sumnje glede vremena nastanka osiguranog slučaja, smatra se da je osigurani slučaj nastao onda kad se neka radnja najkasnije mogla poduzeti kako bi se spriječio nastanak štete.

Osiguranjem su obuhvaćeni osigurani slučajevi nastali na području RH, ali se može i drugačije ugovoriti.

6.4. Posebno o obvezama ugovaratelja osiguranja prilikom sklapanja ugovora o osiguranju

Prilikom sklapanja ugovora o osiguranju ugovaratelj osiguranja dužan je prijaviti osiguratelju sve okolnosti značajne za ocjenu rizika koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate. Ugovor o osiguranju sklapa se na temelju pisanog zahtjeva ugovaratelja osiguranja na tiskanici osiguratelja¹⁹ kojemu treba priložiti godišnja financijska izvješća društva za zadnje tri godine sa zadnjim statističkim izvješćem u tekućoj godini te potvrda o solventnosti za glavni račun, BON 2.

Ako je ugovaratelj osiguranja namjerno netočno prijavio ili namjerno prešutio neku okolnost takve prirode da osiguratelj ne bi sklopio ugovor da je znao za pravo stanje, osiguratelj može tražiti poništenje ugovora. Osigurateljevo pravo da traži poništenje ugovora o osiguranju prestaje ako u roku tri mjeseca od dana saznanja za netočnost prijave ili za prešućivanje ne izjavi ugovaratelju osiguranja da se namjerava koristiti tim pravom.

6.5. Isključenja od odgovornosti

6.5.1. Isključenja iz osiguranja od odgovornosti članova uprave ili nadzornog odbora

Postoji nekoliko isključenja iz osiguranja od odgovornosti članova uprave ili nadzornog odbora, sukladno ugovoru o osiguranju, po kojima osiguratelj

¹⁹ Riječ je o podrobnom upitniku kojim osiguratelj želi postići kompletnu analizu podataka o poslovanju društva, osobama u upravi i nadzornom odboru kako bi adekvatno ocijenio rizičnost pojedinog poduzeća. Pitanja na koja je potrebno odgovoriti tiču se podataka o dioničarima, financijskim vrijednostima za proteklih pet godina i kotaciji dionica u proteklih 12 mjeseci (kvartalno). Treba dostaviti i životopise članova uprave i nadzornih odbora.

nije obvezan izvršiti bilo kakvo plaćanje za štetu u svezi s bilo kojim odštetnim zahtjevom podnesenim protiv osiguranika.

To su zahtjevi: a) koji proizlaze ili se mogu pripisati stjecanju osobne koristi ili probitka ili primanju nagrade na koju članovi uprave ili nadzornog odbora po zakonu ili ugovoru nisu imali pravo, b) koji proizlaze ili se mogu pripisati izvršenju kaznenog djela, nepoštenog ili prijevornog čina (radnje), kao i namjernog postupka s ciljem da se nanese šteta društvu ili da se sebi ili drugome pribavi imovinska korist. Namjerom će se smatrati i svako postupanje odnosno propuštanje postupanja kad je član uprave ili nadzornog odbora društva svjestan da zbog toga može nastupiti šteta za društvo, pa na nju pristaje, c) kad odštetni zahtjev proizlazi ili se može pripisati na bilo koji način, neposredno ili posredno, zagađivanju čovjekove okoline, ratnim i političkim rizicima, bez obzira na to je li rat objavljen ili nije, d) koji se mogu pripisati činjenicama ili štetnim radnjama koje su nastale ili počele nastajati prije početka valjanosti osiguranja po polici koja pokriva ovu vrstu odgovornosti, e) koji proizlaze ili se mogu pripisati bilo kojoj radnji ili propustu učinjenom u svojstvu člana uprave ili nadzornog odbora bilo kojeg povezanog društva, f) koji proizlaze ili se mogu pripisati, posredno ili neposredno, tjelesnoj povredi, oboljenju, bolesti, smrti ili emocionalnom poremećaju bilo koje osobe ili oštećenju, uništenju ili nestanku bilo kakvih stvari, uključujući i gubitak upotrebljivosti stvari, krađu, pronevjeru i utaju.

6.5.2. Isključenja iz osiguranja od odgovornosti prokurista

Prema ugovoru o osiguranju, osiguratelj nije obvezan izvršiti bilo kakvo plaćanje za štetu u svezi s bilo kojim odštetnim zahtjevom podnesenim protiv osiguranika, ako prokurist: a) prekorači granice ovlaštenja iz prokure, b) prenese prokuru na drugu osobu, c) bez posebne ovlasti otuđi ili optereti nekretnine društva, dade izjave ili poduzme pravne radnje kojima se započinje stečajni postupak ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva, d) bez posebne ovlasti nastupi kao druga ugovorna strana i s društvom sklopi ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime, a za račun drugih osoba ili u ime i za račun drugih osoba, e) poduzme neku radnju nakon opoziva prokure, f) sklopi ugovor čije je sklapanje zakonom zabranjeno, a društvo mu takvu radnju odobri.

Osiguratelj nije obvezan izvršiti bilo kakvo plaćanje za štetu u svezi s bilo kojim odštetnim zahtjevom podnesenim protiv osiguranika ako proizlazi ili se

može pripisati, posredno ili neposredno, tjelesnoj povredi, oboljenju, bolesti, smrti ili emocionalnom poremećaju bilo koje osobe ili oštećenju, uništenju ili nestanku bilo kakvih stvari, uključujući i gubitak upotrebljivosti stvari, krađu, pronevjeru i utaju.

Osiguranje se ne odnosi na odštetne zahtjeve proizašle iz međusobnih odnosa prokurista u slučaju skupne prokure. Osiguranje se ne odnosi na odštetne zahtjeve proizišle iz radnji koje učini skupni prokurist, bez suglasnosti ili izričitog naknadnog odobrenja ostalih prokurista. Odgovornost prokurista utemeljena je isključivo na ugovoru s društvom, njegovim ugovornim ograničenjima, te se njegova odgovornost tumači po općim pravilima odgovornosti za štetu sukladno Zakonu o obveznim odnosima. Prokurist je, kako je već navedeno, također obvezan postupati s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika.

Većina tih isključenja standardna je i na međunarodnom tržištu te su zaista neizostavna. Procjenjuje se da je, primjerice, u Njemačkoj otprilike 2/3 šteta iz profesionalne odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora poduzeća uzrokovano namjernim kršenjem zakonskih i drugih propisa.

6.6. Standard postupanja koji isključuje odgovornost

Članovi uprave moraju voditi poslove društva s pozornošću urednog i svjesnog gospodarstvenika i čuvati poslovnu tajnu društva. Sličnu odredbu o dužnoj pozornosti članova uprave imaju i austrijsko i njemačko pravo.

Mjerilo za pozornost koju mora pokazati član uprave jest način kako bi postupao samostalni voditelj poduzeća koji je svjestan svojih dužnosti i koji ne upravlja poslovanjem svojim, nego tuđim sredstvima onako kako to čini osoba kojoj je povjerena briga o tuđim imovinskim interesima. Pritom se traži najmanje prosječna mjera ponašanja u struci određena objektivnim mjerilima.²⁰

Ako bi član uprave imao nekakva izvanredna svojstva ili posebna znanja, procjena njegove dužne pažnje penje se stepenicu više. Uzima se da su upravo ta posebna znanja dobrim dijelom oni razlozi zbog kojih je pojedinac i izabran za člana uprave te se zahtijeva da u obavljanju djelatnosti primjenjuje stupanj dužne pažnje i savjesnosti koji korespondira upravo s tim posebnim znanjima i svojstvima. Ipak, sudskoj praksi još uvijek ostaje zadatak da složi stabilnu konstrukciju što bi to bila pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika.

²⁰ J. Barbić, op. cit., str. 86.

Za usporedbu, u njemačkoj sudskoj praksi pojavljuje se konstrukcija *pravične prosudbe* članova uprave te se smatra kako se upravi dioničkog društva treba dati što više slobodnog prostora za odlučivanje.

Što se tiče čuvanja poslovne tajne društva, poslovnom tajnom podrazumijevaju se sva saznanja i informacije koje sazna član uprave, ali ne ograničeno samo na njegovo djelovanje. Informacije mogu proizlaziti iz priopćenja trećih osoba, drugih članova uprave, savjetovanja u upravi, iznošenja suradnika ili zaposlenih i iz drugih izvora. Ne treba se svaka informacija proglasiti tajnom, potreban je objektivni interes društva iz kojega proizlazi da se neki podatak ne iznosi jer bi to društvu moglo nanijeti štetu, čak i kad se više ne smatra poslovnom tajnom.²¹

Glede dužne pažnje članova nadzornog odbora, na odgovarajući način valja primijeniti odredbe Zakona o trgovačkim društvima koje propisuju dužnu pozornost koja se zahtijeva za članove uprave. Dakle, dužna pozornost članova nadzornog odbora ne tipizira se kao pažnja urednog i savjesnog gospodarstvenika, nego kao pažnja urednog i savjesnog člana nadzornog odbora. Posao člana nadzornog odbora najčešće je sporedno djelovanje neke osobe, koja se obično bavi nekim drugim redovitim poslom. Riječ je u pravilu o stručnjacima koji su, s obzirom na znanje i iskustvo stečeno u obavljanju svoga glavnoga posla, pogodni da obavljaju i posao člana nadzornog odbora te se stoga i ne može očekivati da će oni poslu u nadzornom odboru dati prednost pred svojim drugim interesima.²² Iz toga proizlazi i razlika u tumačenju pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika, koja se ocjenjuje kao pozornost urednog i savjesnog člana nadzornog odbora.

Dakle, članovi nadzornog odbora ne odgovaraju za vođenje poslova, već samo za obavljeni nadzor, i mogu im se predbaciti isključivo propusti koji se tiču obavljanja nadzorne funkcije. U obavljanju nadzora dužni su primijeniti samo prosječnu razinu pažnje, s time da i ovdje vrijedi pravilo da višu razinu pozornosti i savjesnosti treba ispoljiti onaj član nadzornog odbora koji raspolaže većim stručnim znanjem.

²¹ J. Barbić, op. cit., str. 87.

²² J. Barbić, op. cit., str. 112.

7. PRAVA I OBVEZE OSIGURATELJA I OSIGURANIKA U POSTUPKU NAKNADE ŠTETE NA TEMELJU UGOVORA O OSIGURANJU

Osiguranik je dužan u pisanom obliku izvijestiti osiguratelja o bilo kojem odštetnom zahtjevu podnesenom protiv njega od društva, odmah nakon saznanja, a najkasnije u roku tri dana otkad je saznao za takav zahtjev.

Ako tijekom trajanja perioda police osiguranik postane svjestan bilo kakvih okolnosti zbog kojih se razumno može očekivati da mogu biti povod za podnošenje odštetnog zahtjeva protiv njih, dužni su o takvim okolnostima u pisanom obliku obavijestiti osiguratelja, navodeći razloge za predviđanje takvog odštetnog zahtjeva s potpunim pojedinostima i datumima.

Osiguranik nije ovlašten da se bez prethodne suglasnosti osiguratelja izjašnjava o zahtjevu za naknadu štete, a osobito da ga prizna potpuno ili djelomično, da se o zahtjevu za naknadu štete nagodi, kao i da izvrši isplatu, osim ako se prema činjeničnom stanju nije moglo odbiti priznanje, nagodba odnosno isplata, a da se time ne učini očigledna nepravda. Ako je osiguranik u zabludi smatrao da postoji njegova odgovornost ili da su ispravno utvrđene činjenice, to ga neće opravdati. Ako se osiguranik protivi prijedlogu osiguratelja da se zahtjev za naknadu štete riješi nagodbom, osiguratelj nije dužan platiti višak naknade, kamate i troškove koji su zbog toga nastali.

Ako protiv osiguranika kao člana uprave ili nadzornog odbora te prokurista društva bude podnesena tužba, osiguranik je dužan bez odgađanja dostaviti osiguratelju kopiju sudskog poziva odnosno tužbe i svih podnesaka u toj parnici, kao i svu dokumentaciju u svezi sa štetnim događajem i odštetnim zahtjevom te pravovremeno izvještavati osiguratelja o tijeku spora i svim činjenicama važnim za ishod sudskog spora. Osiguranik je dužan lojalno voditi parnicu i pridržavati se uputa osiguratelja u pogledu vođenja spora. Osiguratelj se može pridružiti osiguraniku u parnici koja je protiv njega pokrenuta u svojstvu umješača.

Osigurateljna naknada isplaćuje se ili po presudi ili po nagodbi stranaka u tijeku postupka.

Budući da osiguratelj može sudjelovati u postupku kao umješač, za sklapanje nagodbe koja bi bila obvezujuća za osiguratelja treba postojati osigurateljeva suglasnost. Obveza osiguratelja obuhvaća pridruživanje osiguraniku u parnici koja je protiv njega pokrenuta, u svojstvu umješača ili uz suglasnost parničnih stranaka, a sukladno odredbama Zakona o parničnom postupku. Umješač može stupiti u parnicu u tijeku cijelog postupka sve do pravomoćnosti odluke o tužbenom zahtjevu.

vu te u tijeku postupka nastavljenog podnošenjem izvanrednog pravnog lijeka. Ako osiguratelj ocijeni da nema pravnog interesa, nije dužan stupiti u parnicu u svojstvu umješača ili stupiti u parnicu kao stranka umjesto osiguranika.

7.1. Franšiza, troškovi obrane i agregatni limit

Predviđeni iznos osiguranja na koji se osigurava imovinski interes osiguranika, u ovoj vrsti pokriva odgovornosti, iznosi 4.000.000 kn. Naravno, moguće je ugovoriti i drugačije iznose osiguranja.

Predviđena je i franšiza, tj. samopridržaj, koji zapravo znači udio osiguranika u šteti (odbitna franšiza). Samopridržaj se može posebno ugovoriti u raznim iznosima, a veoma je bitan kod velikih rizika kod kojih je nužno da i osiguranik bude osobno involviran da šteta ne nastane. Naime, *ratio* instituta franšize sastoji se u tome da se osiguranici osobno zainteresiraju za izbjegavanje šteta posebno u situacijama koje nose sa sobom povećani rizik. Osiguratelj je u obvezi naknaditi samo iznos odštete koji prelazi iznos ugovorene franšize.

Sukladno uvjetima osiguranja od odgovornosti članova uprave ili nadzornih odbora te prokurista d.d. i d.o.o, predviđena je franšiza od minimalno 10%, ali je moguće ugovoriti i drugačiji iznos franšize.

Moguće je posebno ugovoriti i pokriće razumnih troškova obrane osiguranika, ali ne više od 10% iznosa osiguranja, dakle u standardnoj ponudi iznosa osiguranja od 4.000.000 kn, troškovi obrane koji bi bili u osigurateljnomo pokriću mogu biti do visine od 400.000 kn. Troškovi obrane uključeni su u iznos osiguranja.

Agregatni limit ugovora gornja je granica obveze osiguratelja za sve osigurane slučajeve po jednoj osigurateljnoj godini. Kod osiguranja od odgovornosti članova uprave i nadzornih odbora te prokurista d.d. i d.o.o. standardni limit pokriva osiguratelja iznosi 4.000.000 kn, ali je moguće ugovoriti i veći agregatni limit. Limit je svojevrsna zaštita osiguratelja od prekomjernih odštetnih zahtjeva po određenoj polici osiguranja od odgovornosti te njegov iznos treba biti naveden na polici.

7.2. Neposredni zahtjev oštećenog osiguratelju (*actio directa*)

Sukladno Zakonu o obveznim odnosima, u slučajevima osiguranja od odgovornosti osiguratelj odgovara za štetu nastalu osiguranim slučajem samo

ako treća oštećena osoba zahtijeva njezinu naknadu (čl. 964). Istim zakonom utvrđuje se pravo oštećenika, dakle treće oštećene osobe, da zahtjev za naknadu štete ostvaruje neposredno od osiguratelja (*actio directa*).

Treće oštećene osobe u ovoj vrsti osiguranja mogu biti samo društvo, dioničari, udjelničari i vjerovnici ovisno o tome je li riječ o unutarnjoj ili vanjskoj odgovornosti te su ovlaštene podnijeti zahtjev za naknadu štete direktno od osiguratelja prema odredbi čl. 965. navedenog zakona.

7.3. Regresno pravo osiguratelja

Regresno pravo (engl. *recourse*, njem. *Regress, Rückgriff*) jest pravo osiguratelja da od osobe koja je uzrokovala štetu naplati isplaćeni iznos odštete.²³ Regresno pravo može se ostvariti u mirnom postupku ili sudskim putem.

Pravo osiguratelja na regres najčešće se ostvaruje ako je pri osiguraniku kod nastajanja štetnog događaja postojao subjektivni element namjere ili grube nepažnje. Karakterističan primjer bio bi slučaj kad bi protiv osiguranika u svojstvu člana uprave ili nadzornog odbora bio pokrenut kazneni postupak, koji ne bi bio okončan prije isplate osigurnine (koja je plaćena po nagodbi stranaka), a pravomoćnom bi se presudom naknadno utvrdilo da je osiguranik počinio kazneno djelo u obavljanju svoje funkcije. Tada bi osiguratelj bio u mogućnosti postaviti regresni zahtjev prema osiguraniku za naknadu isplaćene osigurnine.

8. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Osiguranje od profesionalne odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora te prokurista trgovačkih društava relativna je novina u pravnom i ekonomskom životu. Usprkos činjenici da je Zakon o trgovačkim društvima koji propisuje režim odgovornosti navedenih subjekata donesen još 1993. godine, taj osigurateljni proizvod tek sada postupno nalazi svoju tržišnu nišu.

Povećani interes za osiguranje od profesionalne odgovornosti uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava posljedica je postupnog jačanja

²³ ZOO, čl. 963: Isplatom naknade iz osiguranja prelaze na osiguratelja, po samom zakonu, do visine isplaćene naknade, sva osiguranikova prava prema osobi koja je po bilo kojoj osnovi odgovorna za štetu.

odgovornosti u domeni korporativnog upravljanja kao logične posljedice zrelije faze u preobrazbi našeg, još uvijek, tranzicijskog gospodarskog sustava. Iako je još donedavno taj proizvod nalazio svoju rijetku primjenu, i to uglavnom u okviru strukture rukovoditelja poduzeća koja predstavljaju supsidijare tvrtki iz EU i SAD, u zadnje vrijeme zamjetan je interes i domaćih tvrtki za sklapanjem ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti. S obzirom na neke trendove u zemljama Europske unije i na međunarodnom tržištu²⁴ koji idu za tim da to osiguranje od odgovornosti učine obvezatnim te na očite trendove u Hrvatskoj koji idu za pojačanjem odgovornosti članova upravljačkih tijela trgovačkih društava, realno se može očekivati da to osiguranje u narednih 5 do 10 godina dostigne razinu pravno-ekonomskog standarda. To bi bio velik pomak naprijed, s obzirom na to da je pravna praksa u Hrvatskoj, u velikoj mjeri, insuficijentna kad govorimo o ostvarenju materijalnih prava oštećenika koja bi proizlazila iz te vrste odgovornosti te da judikata iz tog područja gotovo da nema.

Ono što je važno uočiti pri osiguranju od profesionalne odgovornosti općenito, pa tako i od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava, jest istodobno ostvarenje javnog i privatnog interesa. Naime, javni interes očituje se u osiguranju od rizika koje sa sobom nose određene djelatnosti kao što je u konkretnom slučaju djelatnost upravljanja trgovačkim društvima, nadalje, u prevenciji nastupa štetnih događaja kroz povećanu profesionalizaciju koja je rezultanta širenja objektivne odgovornosti za naknadu štete te,

²⁴ Na međunarodnom tržištu odštetni zahtjevi osiguranja od odgovornosti članova uprave ili nadzornog odbora progresivno su rasli protekom 20. stoljeća, da bi u 21. još više ekspandirali. Tako, po rezultatima Wyattova istraživanja, 31% trgovačkih društava treba očekivati barem jedan odštetni zahtjev protiv svojih članova uprave. Frekvencije postavljanja zahtjeva protiv članova uprava ovise o nekoliko faktora, kao što su veličina tvrtke, vrsta biznisa kojim se bavi, broj dioničara kompanije, kao i je li u privatnom ili društvenom vlasništvu. Na primjer, veće i bogatije kompanije podložnije su odštetnim zahtjevima od malih tvrtki. Tvrtke u državnom vlasništvu imaju dva ili čak tri puta više odštetnih zahtjeva svojih dioničara protiv rukovodećih službenika od privatnih tvrtki. Odštetni zahtjevi ovise i o broju dioničara. Tvrtke s više od 500 dioničara imaju veću frekvenciju tužbenih zahtjeva od manjih tvrtki, neovisno o tome jesu li u javnom ili privatnom statusu. Prateći međunarodne primjere, očito je da su najizloženija vrsta osiguranika po toj vrsti osiguranja od odgovornosti zapravo velike banke. Statistički gledano, 42% velikih banaka imaće barem jedan odštetni zahtjev, dok cijela bankovna industrija može očekivati prosjek od 6,69 odštetnih zahtjeva po kompaniji. Također su porasli zahtjevi protiv tehnoloških tvrtki zahvaljujući njihovom općem porastu u zadnjih 10 godina i adekvatnom porastu cijena njihovih dionica.

konačno, u stvaranju modela koji omogućuje učinkovitiju, pa time i pravedniju, naknadu štete, a koji se zasniva na sklopljenom ugovoru o osiguranju iz čega proizlazi obveza osiguratelja da naknadi štetu koja je nanesena oštećeniku, čime se istodobno ostvaruje i privatni interes. Privatni interes očituje se i u tome što u slučaju nastupa osiguranog događaja štetu ne naknađuje štetnik, već osiguravajuće društvo, čime se zaštićuje njegova ekonomska sfera, a u isto vrijeme oštećeniku omogućuje brža, jednostavnija i izvjesnija naknada štete koju trpi.

Ono što u svakom slučaju valja posebno zamijetiti kad se govori o toj vrsti osiguranja od profesionalne odgovornosti jest pozitivna i poticajna poslovna klima koju to osiguranje stvara u poslovnom okruženju, a to utječe i na poboljšanje operacijske učinkovitosti te povratno i na pojačanje same profesionalne odgovornosti.

Summary

Hrvoje Vojković *

LIABILITY INSURANCE OF MEMBERS OF COMPANY MANAGEMENT, SUPERVISORY BOARDS AND PROCURATORS

Professional liability insurance of members of company management and supervisory boards and procurators is relatively new in law and economy. Although the regulation defining the liability of the above subjects was passed in 1993, this insurance product has found its place on the market only recently. In spite of the lack of significant case law based on claims for damages by companies, shareholders and warrants who could suffer harm occasioned by mistakes of members of management and supervisory boards, I believe that this type of insurance is welcome due to the protective character of personal property of members of managerial boards, and especially because of the easier and simpler compensation of claims to the injured parties. It is important to understand the concurrent realization of public and private interest in professional liability insurance in general and in liability insurance of members of managerial and supervisory boards and procurators of companies in particular. Besides, this type of insurance of professional liability has a positive and stimulating impact on the overall business environment and

* Hrvoje Vojković, LL. B., President of the Management Board, Croatia osiguranje d.d., Miramarska 22, Zagreb

contributes the improvement of operational effectiveness, thus strengthening professional liability as well.

Key words: liability insurance, liability of members of managerial board, liability of supervisory board, procurator's liability, internal liability, external liability

Zusammenfassung

Hrvoje Vojković **

DIE HAFTPFLICHTVERSICHERUNG FÜR VORSTÄNDE, AUF SICHTSRÄTE UND PROKURISTEN VON HANDELSGESELLSCHAFTEN

Die Berufshaftpflichtversicherung für Vorstands- und Aufsichtsratsmitglieder sowie Prokuristen von Handelsgesellschaften stellt eine verhältnismäßig neue Erscheinung im rechtlichen und wirtschaftlichen Leben dar. Obwohl die die Haftpflicht des genannten Personenkreises begründende Vorschrift noch 1993 verabschiedet wurde, erschließt sich für das entsprechende Versicherungsprodukt erst jetzt allmählich eine Marktnische. Auch wenn keine erhebliche Rechtsprechung aufgrund von Schadenersatzforderungen seitens durch Unterlassungen von Vorständen oder Aufsichtsräten geschädigten Handelsgesellschaften, Aktionären und Gläubigern vorliegt, sind wir der Auffassung, dass diese Art von Versicherung schon als Schutz für das persönliche Vermögen von Führungskräften und vor allem wegen der einfacheren Einbringlichkeit von Forderungen für die Geschädigten willkommen ist. Bezüglich der Berufshaftpflichtversicherung allgemein und der Haftpflichtversicherung von Vorständen, Aufsichtsräten und Prokuristen von Handelsgesellschaften im Besonderen ist wichtig, dass zugleich das öffentliche wie auch das private Interesse gewahrt werden. Außerdem wirkt sich diese Art von Berufshaftpflichtversicherung positiv und stimulierend auf das gesamte geschäftliche Umfeld aus, indem es zu einer verbesserten operativen Leistungsfähigkeit beiträgt, was rückwirkend wiederum die berufliche Haftung stärkt.

Schlüsselwörter: Haftpflichtversicherung, Haftpflicht von Vorständen, Haftpflicht des Aufsichtsrates, Haftpflicht des Prokuristen, Haftpflicht im Innenverhältnis, Haftpflicht im Außenverhältnis

** Hrvoje Vojković, Jurist, Präsident der Geschäftsleitung, Croatia osiguranje d.d., Miramarska 22, Zagreb